

MKV

Kader 1

Klavervreter, parasiterend op Rode klaver. In de ondergrondse knol zijn parasiet en waardplant innig met elkaar verbonden (bron: J.T. Boswell Syme, English Botany, 1866).

Wijzigend areaalgebruik

Het gebruik van de beschikbare landbouwgrond ondergaat tijdens de afgelopen 120 jaar belangrijke verschuivingen (Segers & Van Dijck, 2003). We stippen enkele opvallende ontwikkelingen aan, die alle een invloed hebben op het cultuurlandschap en op de fauna en flora. Het aandeel van de granen halveert tussen 1880 en 2000 (tabel 1). Aanvankelijk worden vooral broodgranen verbouwd, maar dat verandert snel. Het gewicht van de industriële gewassen in het totale landbouwareaal blijft tot 1950 nagenoeg con-

Rode klaver en Klavervreter: een lotsverbonden duo

'Without clover, no man in Flanders would presume to call himself a farmer', noteerde in 1819 een Engelse agronoom (Lindemans, 1952). In de intensieve Vlaamse landbouw nam de in de 17de eeuw geïntroduceerde klaverteelt (vooral Rode klaver, *Trifolium pratense*) een sleutelpositie in als voedergewas en als teelt die de bodemvruchtbaarheid ten goede kwam. Klaver werd onder dekrucht gezaaid, d.w.z. samen met een andere teelt: in het vlas (onmiddellijk na het wieden), in wintergraan (in het voorjaar) of ook wel in boekweit. Spoedig na het oogsten van vlas, graan of boekweit, was alweer een snede veevoeder beschikbaar.

Van die klaverteelt is tegenwoordig nauwelijks iets overgebleven. Rode klaver, nu vooral groeiend in wegbermen, behoort vanouds tot de inheemse flora, maar het genenmateriaal van de 'wilde' planten bewaart ongetwijfeld talrijke sporen van een belangrijke handel in klaverzaad, die ruim de grenzen van Vlaanderen oversteeg. De introductie van Klavervreter (*Orobancha minor*), afkomstig uit Zuid-Europa, was een onbewust nevenef-

fect van die handel. In 1805 signaleerde de prefect van het Scheludedepartement (Oost-Vlaanderen) dat deze op klaver parasiterende plant – die hij overigens verkeerd aanduidde als 'orobanche major'! – in de omgeving van Gent al sinds een dertigtal jaar gekend was als schadelijk onkruid in klavervelden. Enkele jaren later publiceerde Van Hoorebeke (1818) er een korte verhandeling over. Hij onderzocht hoe een juiste keuze van dekrucht of vruchtwisseling het probleem kon helpen oplossen, maar de hele 19de eeuw door bleef Klavervreter in diverse streken een probleemplant.

Samen met de terugval van de klaverteelt, is Klavervreter in de tweede helft van de 20ste eeuw een zeldzaamheid geworden die, net als Rode klaver, vooral gedijt in wegbermen. Na 1-2 eeuwen van succes, gevolgd door een forse terugval, behoort deze relatief recente nieuwkomer vandaag in Vlaanderen en Nederland tot de club van Rode-Lijstsoorten!

Ivan Hoste, email: ivan.hoste@br.fgov.be

stant, maar binnen deze groep verandert er heel wat. Het areaal ingenomen door vlas en oliehoudende gewassen (zoals koolzaad) neemt gevoelig af, maar dat wordt gecompenseerd door een snelle toename van de oppervlakte suikerbieten. Het toegenomen aandeel van de nijverheidsgewassen na 1950 is overigens geheel toe te schrijven aan de suikerbieten (3.000 ha in 1880, bijna 120.000 ha in 1980).

Een andere merkwaardige ontwikkeling doet zich voor in de groep groenvoedergewassen. Tussen 1880 en 1950 loopt dat aandeel fors terug, wat vooral te wijten is aan de afnemende teelt van klavervreter (kader 1). Vanaf de late jaren 1960 neemt de aandacht voor groenvoerders opnieuw toe, en dan meer specifiek voor de teelt van snijmaïs (inkuil- en voedermaïs).

Maïs is in 1959 goed voor amper 2400 hectare. Maar al spoedig neemt de populariteit van dit gewas explosief toe: ca 18.000 hectare in 1970, bijna 90.000 in 1980 en tegenwoordig zelfs bijna 170.000 hectare. De snelle uitbreiding van maïs is het gevolg van de introductie van klimatologisch aangepaste soorten, de optimalisering van de machines voor het zaaien en oogsten, de goede bewaarmogelijkheden als veevoeder en de geschiktheid voor chemische onkruidbestrijding. Ook populair is het verbouwen van Italiaans raaigras, dat twee keer meer opbrengt dan voederbieten of klaver. Het kan worden afgegrast of groen gemaaid, gehooit of ingekuild. Opvallend is de relatieve afname van de aardappelteelt, wat het gevolg is van de teruglopende menselijke en dierlijke consumptie.

Tabel 1. Verdeling van het landbouwareaal in België, 1880-2000 (%)

	1880	1910	1929	1950	1980	2000
Totaal granen	47,4	39	32	29,2	27,4	22,5
Broodgraan	32	23,6	18,5	14,8	14,1	11,2
Andere	15,4	15,3	13,6	14,4	13,3	11,3
Grasland	18	27,4	37,8	45,4	49,1	45
Aardappelen	10,1	8,2	8,1	5,4	2,7	5,1
Groenvoeder	9,2	8,6	6	3,3	7	12
Industriële gewassen	4,9	4,9	4,6	5,1	9	8
Wortel- en knolgewassen	1,8	4,2	4,7	4,2	1,2	2,1
Peulvruchten	1,7	0,7	0,6	0,7	0,1	0
Tuinbouw	4,1	5,6	5,8	5,3	3,8	4,2
Braak	2,1	0,4	0,3	1,5	0,3	0,5
Andere	0,6	1,1	0,4	0,1	0,2	0,4

Fig. 1. Het landbouwareaal in België, 1880 - 2000 (1000 hectare)

